

สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม
Social Fund Office

● การจัดการการเงินชุมชน กรณี เครือข่ายสัจจะออมทรัพย์จังหวัดสงขลา

ชุดบทเรียนจากชุมชน ลำดับที่

๑๔

สารบัญ

บทนำ	๒
1. ครูชบ ยอดแก้ว : ผู้วางรากฐานองค์กรการเงิน จ.สงขลา	๓
1. กองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลา	๑๐
1. บทบาทกลุ่มออมทรัพย์สมาชิกกองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลา	๑๒
1. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	๑๕

บทนำ

องค์กรการเงินชุมชนในจังหวัดสงขลามีพัฒนาการและบทเรียนหลายประการที่น่าศึกษา โดยปัจจุบันนี้มีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายจำแนกได้ ๔ รูปแบบ คือ

๑. เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตรวมกันในชื่อสหพันธ์กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจังหวัดสงขลา

๒. เครือข่ายในชื่อ **เครดิตยูเนียน** ทั้งที่จดทะเบียนและไม่ได้จดทะเบียนเป็นสหกรณ์ มี ๒ ลักษณะ คือ โครงสร้างหลักเป็นเครือข่ายระดับประเทศ ชื่อ **ชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย** และโครงสร้างเสริมที่พัฒนาขึ้นเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของชุมนุมฯ และสำนักงานภาคใต้ในชื่อ **ชมรมเครดิตยูเนียนภาคใต้**

๓. เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ชุมชนแออัด รวมกันในชื่อ **ศูนย์ประสานงาน กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนแออัดจังหวัดสงขลา**

๔. เครือข่ายที่ใช้ชื่อว่า **กองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลา**

เนื่องจากจุดประสงค์ของการศึกษาเครือข่ายองค์กรการเงินชุมชนจังหวัดสงขลา โดย ภิรม ภาคเมธาวิ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ในครั้งนี้ มุ่งไปที่เครือข่ายออมทรัพย์ที่มีพื้นฐานการคิดค้นร่วมเรียนรู้ และรวมตัวกันตามธรรมชาติเป็นหลัก โดยเฉพาะแนวคิดและรูปแบบของกลุ่มออมทรัพย์แบบพัฒนาครอบครัวชีวิตของ **ครูชบ ยอดแก้ว** ที่เน้นจัดตั้งกองทุนสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือสมาชิกในยามจำเป็น ซึ่งได้รับการยอมรับนำไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มออมทรัพย์จากที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ

การศึกษาในครั้งนี้จึงจำกัดขอบเขตลงลึกที่เครือข่ายออมทรัพย์ที่รวมตัวกันในชื่อ **กองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลา** ซึ่ง ครูชบ ยอดแก้ว เป็นผู้ร่วมก่อตั้ง และมีบทบาทสำคัญร่วมคิดค้นรูปแบบการดำเนินงาน โดยเป็นผู้นำทางความคิดในการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตนเป็นอิสระจากการครอบงำของรัฐ โดยเฉพาะแนวคิดสำคัญที่เน้นชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา มองบทบาทของรัฐว่าเป็นเพียงช่องทางในการประสานและจัดสรรทรัพยากรให้เกิดความเป็นธรรมกับสังคมและชุมชน เสนอให้รัฐกระจายอำนาจแก่ชุมชนให้เป็นผู้จัดการงบประมาณโดยตรง ซึ่งเป็นรูปธรรมการเสนอทางออกที่สำคัญยิ่งต่อแนวคิดเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนการสร้างเศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคมตามนโยบายของรัฐบาล และปรากฏเด่นชัดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘

สำนักงาน
กองทุนเพื่อสังคม
มิถุนายน ๒๕๔๕

ครูชบ ยอดแก้ว : ผู้นางรากฐานองค์กรการเงิน จ. สงขลา

ครูชบ ยอดแก้ว เกิดในครอบครัวที่ยากจน บิดามารดามีอาชีพทำนา และเมื่อเรียนจบชั้นประถม ๔ ก็ไม่ได้เรียนต่อในทันทีเพราะครอบครัวขาดทุนทรัพย์ แต่ด้วยการมองเห็นโอกาสของบิดามารดาและการดิ้นรนขอเรียนต่อของครูชบ บิดามารดาจึงตัดสินใจส่งไปเรียนต่อชั้นมัธยมในอำเภอนาทวี โดยให้ไปอาศัยอยู่กับพระที่วัด ต่อมาสอบชิงทุนของจังหวัดเพื่อไปเรียนต่อครูได้

เมื่อจบจากโรงเรียนฝึกหัดครูแล้ว ครูชบได้รับการบรรจุให้เป็นครูโรงเรียนประชาบาล ในอำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา

และได้โยกย้ายไปตามโรงเรียนต่าง ๆ ในถิ่นทุรกันดาร และประชาชนมีฐานะยากจนอีกหลายแห่ง ขณะที่เป็นครูอยู่นั้นก็ได้ชวนขวดยเรียนวิชาครูเพิ่มเติมด้วยตนเองจนจบปริญญาตรี ครุศาสตร์บัณฑิต (ค.บ.) จากวิทยาลัยครูสงขลา เมื่อปี ๒๕๒๕ นอกจากนี้ยังเคยเล่าเรียนทางธรรมโดยบวชเป็นพระจำพรรษาศึกษาปฏิบัติธรรมกับท่านพุทธทาส ที่สวนโมกขพลาราม ประสบการณ์

ทางจิตวิญญาณ ที่สำคัญนี้มีส่วนหล่อหลอมครูชบให้ทำงานด้วยความมั่นคงทางจิตใจ โดยประพฤติตนเป็นแบบอย่างลดเล็กอบายมุขทุกชนิด มุ่งอุทิศตนทำงานเพื่อส่วนรวมโดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้น

การที่ครูชบ ยอดแก้ว เริ่มทำงานด้วยการเป็นครูน้อย ไม่สามารถมีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นได้เต็มที่ ครูชบจึงใฝ่ฝันจะเป็นครูใหญ่ เพราะครูใหญ่คือ ผู้บังคับบัญชาสูงสุดในโรงเรียน และการพัฒนาชุมชนเพราะครูใหญ่อยอมเป็นที่ยอมรับของชุมชนได้มากกว่า ครูชบได้

ใคร่ครวญถึงทางออกของปัญหาต่าง ๆ ที่ตนได้พบเห็น ก็คิดว่าปัญหาต่าง ๆ อยู่ที่คน ดังนั้นแนวทางการแก้ปัญหาต้องเริ่มที่คน เมื่อครูชบได้ความคิดเช่นนี้แล้ว ก็เริ่มคิดโครงการต่าง ๆ และเสนอตัวเองเพื่อแก้ปัญหา โดยหันมาพิจารณาบ้านเกิด คือ ตำบลน้ำขาว ซึ่งขณะนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่เลื่อมมาถึงจุดที่ว่า **คนดีอยู่ไม่**

สงบสุข ครูสงบจึงตัดสินใจจะกลับไปพัฒนาตำบลน้ำขาว อันเป็นบ้านเกิดของตน พอดีในขณะนั้น ตำแหน่งครูใหญ่โรงเรียนวัดน้ำขาวในว่างลง เพราะครูใหญ่คนเก่า

ปลดเกษียณ ครูสงบจึงนำโครงการ **“การพัฒนาประสิทธิภาพบุคคล”** เสนอต่อผู้บังคับบัญชา เพื่อไปทดลองทำที่โรงเรียนวัดน้ำขาวใน โดยขอไปเป็นครูใหญ่ที่นั่น ผู้บังคับบัญชาเห็นความตั้งใจและความกระตือรือร้นจึงได้แต่งตั้งให้เป็นครูใหญ่โรงเรียนวัดน้ำขาวใน ตามที่ครูสงบขอร้อง เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๒๑

จะพัฒนาคนต้องพัฒนาจิตใจ จะพัฒนาใครต้องพัฒนาตัวเราก่อน ครูสงบจึงมีข้อสรุปว่าการที่จะออกไปพัฒนาคนในชุมชนก็ต้องพัฒนาครูและนักเรียนภายในโรงเรียนให้ดีเสียก่อน จึงได้เริ่มโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการอาหารกลางวัน โครงการส่งเสริมประชาธิปไตยและระเบียบวินัย โครงการเกษตรและโครงการออมทรัพย์ เป็นต้น โครงการต่าง ๆ เหล่านี้ครูสงบสามารถดำเนินการได้อย่างเป็นผลสำเร็จ จนสามารถทำให้โรงเรียนวัดน้ำขาวใน ซึ่งกำลังเสื่อมโทรมกลายเป็นโรงเรียนที่อยู่ในอันดับแนวหน้าและเป็นโรงเรียนตัวอย่างในหลาย ๆ ด้าน จนมีผู้มาขอดูงานอย่างไม่ขาดระยะ โดยเฉพาะที่น่าสนใจเป็นพิเศษก็คือ โครงการออมทรัพย์ เพราะเป็นโครงการที่ทำให้กิจกรรมการพัฒนาของครูสงบสามารถออกสู่ชุมชนอย่างประสบความสำเร็จ

🍌 การพัฒนาโรงเรียน

ภายในโรงเรียน ครูสงบได้เริ่มโครงการพัฒนาประสิทธิภาพบุคคลซึ่งเกิดขึ้นตามปรัชญาที่ว่า จะแก้ปัญหาคือแก้ที่คนหรือต้องพัฒนาคนก่อน โดยมีวัตถุประสงค์ของโครงการ ๓ ประการ คือ

๑) พัฒนาคนให้มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ ปราศจากโรคภัยทุกชนิด เน้นอนามัยส่วนบุคคล และอนามัยสิ่งแวดล้อม

๒) พัฒนาคนให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เน้นการทำงานพื้นฐานอาชีพ

๓) พัฒนาคนให้เป็นประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

🍌 โครงการออมทรัพย์

จากแนวคิดของครูสงบ ที่ว่าจะแก้ปัญหาคือแก้ที่คนนั้น ครูสงบได้มาใคร่ครวญดูว่าการจะแก้ปัญหาคือแก้ที่คนนั้น ต้องแก้ที่ตัวเราเองก่อน ดังคำขวัญที่

ครูสงบยึดถือว่า **“จะปลูกพืชต้องเตรียมดิน จะกินต้องเตรียมอาหาร จะพัฒนาต้องเตรียมประชาชน”**

โครงการออมทรัพย์ในโรงเรียนวัดน้ำขาวในนั้น ครูและนักเรียนจะมาลงหุ้นฝากออมทรัพย์กัน โดยครูจะฝากเป็นรายเดือน และนักเรียนฝากเป็นรายวัน วันละครึ่งบาทก็ได้ แต่ไม่ควรเกิน ๕ บาท เงินที่ได้มาปล่อยให้ครูกู้ เด็กกู้ไม่ได้ เสียค่าบำรุงร้อยละ ๕ ต่อเดือน บัณฑิต ๑ % ให้ผู้ฝาก อีก ๔ % ใช้เป็นสวัสดิการให้กับเด็ก

และสนับสนุนกิจกรรมในโรงเรียน หลังจากทำมาส์กพัก ชาวบ้านทราบว่าโรงเรียนมีเงินออม เยอะก็มาขอครู ครูชอบเห็นว่า ชาวบ้านต้องเดินทางจากบ้านมาไกลและยุ่งยาก เป็นภาระกับครู จึงเสนอให้ตั้งกลุ่มในหมู่บ้าน ตั้งนั้นราวปลายปี ๒๕๒๕ หลังจากทดลองการ ออมทรัพย์ในโรงเรียนจนประสบผลสำเร็จแล้ว ครูชอบจึงเริ่มออกให้ความรู้ การจัดตั้งกลุ่ม ออมทรัพย์ในชุมชน

การพัฒนาชุมชน

เนื่องจากขณะที่ครูชอบดำเนินโครงการพัฒนาโรงเรียนอยู่นั้น ก็มีความสัมพันธ์อันดี กับชุมชน โดยเชิญผู้ปกครองและคณะกรรมการ สภาตำบลเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน นอกจากนี้ภรรยาของครูชอบก็มีตำแหน่งเป็น ผู้ใหญ่บ้านด้วย ทำให้การทำงานของครูชอบได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านเป็นอย่างดี ตั้งนั้นเมื่อ ครูชอบคิดจะเผยแพร่กลุ่มออมทรัพย์ในเขต โรงเรียนวัดน้ำขาวใน ๕ หมู่บ้าน พอนำเรื่องเสนอ สภาตำบลก็เห็นชอบให้ดำเนินการทั้งตำบล ครูชอบจึงได้เชิญเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เกษตร ตำบล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และหัวหน้าชุด หน่วยเฉพาะกิจมาหารือ เพื่อไม่ต้องต่างคน ต่างทำ ชาวบ้านจะสับสน โดยเสนอโครงการ ออมทรัพย์แบบพัฒนาครบวงจรชีวิตให้พิจารณา ทุกคนเห็นดีด้วย จึงตกลงรวมตัวกันตั้งเป็น ชุดตรวจรณรงค์เพื่อการพัฒนาตำบลน้ำขาว ที่ประชุม ได้เลือกครูชอบเป็นหัวหน้าชุดปฏิบัติงาน

ครูชอบได้เข้าประชุมร่วมกับกำนัน ผู้ใหญ่ บ้าน ในที่ประชุมสภาตำบล นัดแนะประชุม พบปะชาวบ้านตามหมู่บ้านต่าง ๆ โดยจะไปใน

เวลากลางคืน เพราะเป็นช่วงเวลาที่ชาวบ้าน เสร็จภารกิจต่าง ๆ แล้ว ครูชอบออกประชุมชี้แจง ชาวบ้านร่วมกับผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านตั้งแต่วันที่ ๕ ถึงวันที่ ๒๐ ของเดือน ต่อเนื่องทุกวัน โดยไม่เคย ขาดประชุมเลย ทำอยู่เช่นนี้จนครบ ๔ ปี ด้วย ความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาถิ่นเกิดให้มีความร่มเย็น เป็นสุข เป็นผลให้สามารถตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ประจำหมู่บ้านได้ครบทุกหมู่บ้าน โดยให้ชาวบ้าน นำเงินมารวมทุนกันประจำทุกเดือน ตาม อัตราต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในระเบียบ แล้วสมาชิก ก็จะไปเลือกชาวบ้านด้วยกันเองเป็นคณะกรรมการ ดำเนินงาน ทั้งนี้ระเบียบต่าง ๆ ในช่วงเริ่มต้น ครูชอบเป็นผู้ช่วยร่างให้ มีหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไข ในการเป็นสมาชิกจากการคิดค้นของครูชอบ เป็นสำคัญ ต่อมาเมื่อชาวบ้านสามารถเรียนรู้เรื่อง การออมทรัพย์ได้มากขึ้น จึงได้เปลี่ยนแปลง ระเบียบต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับหมู่บ้านของตน

เมื่อครูชอบเริ่มงานพัฒนาชุมชนในปี ๒๕๒๕ ที่ตำบลน้ำขาวได้มีเจ้าหน้าที่พัฒนา ชุมชนเข้ามาจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ไว้แล้ว จำนวน ๒ กลุ่ม แต่เมื่อมีการเปรียบเทียบกัน เห็นได้ชัด ว่ารูปแบบของครูชอบดีกว่า จึงเลิกกลุ่มเก่า ตั้งกลุ่มใหม่ แบบมีสวัสดิการ ครูชอบอธิบายว่า “การออมทรัพย์ตามแบบของพัฒนาชุมชน (ในยุคนั้น) ทำให้คนไม่มีระเบียบ เช่น เปิดทำการ

๓ วัน คนรับฝากต้องใช้เวลา ๓ วันด้วย ไม่ได้ทำอะไร เป็นการทำลายคน เพราะไม่ได้ทำงาน ขณะที่แบบใหม่ของครูชบต้องทำให้เสร็จภายใน ๓ ชั่วโมง นอกจากนี้ ออมทรัพย์ตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนต้องนำฝากธนาคารก่อน ถ้ากรรมการไม่ได้ไปฝากก็จะอยู่ที่กรรมการหลายวัน เกิดคำครหาต่อกรรมการได้ เมื่อเกิดคำครหา ทำให้กรรมการน้อยใจเกิดความแตกแยกได้ ออมทรัพย์แบบใหม่ใช้เวลาออม - กู้ในเวลา ๓ ชั่วโมง สรุปเสร็จว่าเงินเหลืออยู่ที่ใครเท่าไร คนที่เอาเงินไปก็ไม่กล้าเบี้ยว เพราะทุกคนรู้อยู่ ตรวจสอบกันไปในตัว นอกจากนี้ การปล่อยกู้ตามแบบของพัฒนาชุมชนต้องรอให้มีเงินมากก่อน และต้องกู้จากธนาคารโดยใช้เงินของกลุ่มค้ำประกัน แต่แบบใหม่กู้กันเองได้เลย เริ่มจาก ๕๐๐ - ๖๐๐ บาท ทดสอบคนได้ว่า เขาไม่เบี้ยว พอเงินเพิ่มเป็น ๑,๐๐๐ - ๒,๐๐๐ บาท ก็ไม่เบี้ยว คนเราถ้าเอาเงินมาให้หลาย ๆ พันทีเดียว มีโอกาสโกงได้ เพราะไม่ได้ฝึกมา”

รูปแบบสัจจะออมทรัพย์ที่ครูชบเสนอ และวิธีการดำเนินงานที่เน้นการมีส่วนร่วมของหน่วยงานราชการและองค์กรชุมชน รวมทั้งการวางแผนไว้ล่วงหน้า โดยมุ่งไปที่การพัฒนาคนเป็นอันดับแรก ตลอดจนการประพடுத்தันเป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่น ทำให้ครูชบประสบความสำเร็จ สามารถจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ กระทั่งถึงเดือนกันยายน ๒๕๔๒ ตำบลน้ำขาวมีกลุ่มสัจจะออมทรัพย์แบบพัฒนาครบวงจร

ชีวิต จำนวน ๑๙ กลุ่ม มีสมาชิก ๒,๖๕๓ คน เงินออมยอดรวมทั้งตำบล จำนวน ๑๐,๙๘๙,๕๐๐ บาท มีเงินกองทุนสวัสดิการชุมชนรวมทั้งตำบล จำนวน ๓,๖๗๓,๑๖๓, บาท

กลุ่มสัจจะออมทรัพย์แบบพัฒนาครบวงจรชีวิต

การออมทรัพย์แบบพัฒนาครบวงจรชีวิต หมายถึง การออมเงินไว้กับกลุ่มเดือนละครั้ง นำเงินออมที่ได้ปล่อยให้สมาชิกกู้ยืมช่วยเหลือกัน ลีนปีนำผลกำไรมาแบ่งเท่ากัน ครึ่งหนึ่งปันผลให้สมาชิก อีกครึ่งหนึ่งนำมาตั้งเป็นกองทุนสวัสดิการช่วยเหลือสมาชิกตั้งแต่เกิดจนตาย รวมถึงการช่วยเหลือสาธารณประโยชน์ในชุมชน ด้วยรูปแบบดังกล่าวนี้พัฒนาขึ้นโดยครูชบ ยอดแก้ว

จนถึงปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดหลักน้อยมาก คือ ใช้การออมทรัพย์เป็นกิจกรรมเรียนรู้ ช่วยเหลือกัน โดยการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการในชุมชน เมื่อสมาชิกฝากเงินสัจจะแล้วให้สมาชิกบริหารจัดการเงินกันเอง ลีนปีมีกำไรเท่าไร ๕๐ % แบ่งปันผลตามหุ้นให้สมาชิก อีก ๕๐ % จัดตั้งเป็นกองทุนสวัสดิการ แล้วคัดเลือกคณะกรรมการขึ้นอีก ๑ ชุด เพื่อทำหน้าที่บริหารกองทุนสวัสดิการ โดยให้สมาชิกกู้

ชาวบ้านในชุมชนสมัครเป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะออมทรัพย์แบบพัฒนาครอบครัวชีวิต กองทุนยา และกองทุนบัตรสุขภาพประจำหมู่บ้าน มีการเลือกผู้นำเข้าบริหารกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กองทุนยา และกองทุนบัตรสุขภาพ ผลกำไรที่ได้จากการบริหารกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ครั้งหนึ่งปันผลให้สมาชิก อีกครั้งหนึ่งจัดตั้งเป็นกองทุนสวัสดิการประจำหมู่บ้าน นอกจากนี้ก็มีการรวมตัวกันจัดตั้งศูนย์สาธิตการตลาด ใช้เป็นร้านค้ากลางของชุมชน โดยสมาชิกและชาวบ้านในชุมชนเป็นผู้ให้บริการ กิจกรรมกลุ่มสัจจะออมทรัพย์เมื่อคุ้มกันแล้วมีเงินเหลือจึงนำฝากธนาคาร ถ้าสมาชิกไม่สบายก็สามารถซื้อยาจากกองทุนยาประจำหมู่บ้าน หรือหากจะเข้ารักษาที่โรงพยาบาล ก็มีกองทุนบัตรสุขภาพคุ้มครอง และถ้าหากมีความจำเป็นต้องไปรักษาที่คลินิกก็สามารถใช้เงินจากกองทุนสวัสดิการประจำหมู่บ้าน นับเป็นรูปแบบชุมชนพึ่งตนเองในพื้นที่ ซึ่งนักแสวงหาสังคมในอุดมคติฝันถึงตลอดมาในทุกยุคทุกสมัย

อย่างไรก็ตาม จากบทเรียนการทำงานที่เป็นจริง เมื่อได้ดำเนินการตามแผนภูมิตั้งกล่าว ต่อเนื่องมาระยะหนึ่ง ครูซบสรุปว่า มีหลายกิจกรรมไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร บางกิจกรรมถือว่าประสบความสำเร็จล้นเหลือด้วยซ้ำ

มีเพียงกิจกรรมออมทรัพย์และกองทุนสวัสดิการเท่านั้นที่สอดคล้องกับศักยภาพของชุมชน ประสิทธิภาพที่พบเริ่มจาก **กองทุนยาประจำหมู่บ้าน** ซึ่งเป็นกิจกรรมของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด มีวัตถุประสงค์จัดตั้งกองทุนยาในหมู่บ้าน เพื่อเป็นที่ขายยาแผนปัจจุบันที่ชาวบ้านสามารถซื้อหารักษาตัวเองได้ มีเงินกองทุนจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมอบให้ทุกหมู่บ้าน ให้ชาวบ้านลงทุนสมทบและบริหารกันเอง หลังจากดำเนินการได้ระยะหนึ่ง ก็ประสบภาวะชะงักงันเนื่องจากขาดผู้ดำเนินการต่อเนื่อง จึงค่อย ๆ เลิกไป

กองทุนบัตรสุขภาพ ก็เป็นอีกรูปแบบหนึ่ง ที่รัฐพยายามประกันสุขภาพให้กับประชาชน มีครูซบเป็นแกนนำร่วมคิดค้น การทดลองเบื้องต้น ได้กำหนดพื้นที่นำร่อง ๔ แห่งทั่วประเทศ ให้ตำบลน้ำขาวเป็นพื้นที่นำร่องในภาคใต้ ช่วงเริ่มต้นให้ชาวบ้านเสียดค่าสมาชิกจัดตั้งกองทุนฯ ครอบคลุมครัวละ ๑๐๐ บาทต่อปี เงินที่ได้นำมาหมุนเวียนคุ้มกันในหมู่สมาชิกสิ้นปีนำเงินกองทุนฯ ไปหักค่าใช้จ่ายเป็นค่ารักษาพยาบาล ซึ่งผลการดำเนินงานประสบภาวะขาดทุน รายจ่ายมากกว่ารายรับ ต้องเพิ่มเงินค่าสมาชิกทุกปี การดำเนินงานก็ไม่พัฒนาเติบโตขึ้นเท่าที่ควร เนื่องจากมีปัจจัยอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องมาก จนท้ายที่สุดกระทรวงสาธารณสุขได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบมาเป็นโครงการกองทุนบัตรสุขภาพ ให้ซื้อบัตรสุขภาพ ครอบคลุมครัวละ ๕๐๐ บาทต่อปี รัฐสมทบให้ ๑,๐๐๐ บาท รักษาฟรีได้ ๕ คน โดยให้สถานีอนามัยและโรงพยาบาล เป็นฝ่ายจัดการทั้งหมด

กิจกรรมดังกล่าวครูพบเห็นว่าไม่ประสบผลสำเร็จโดยตัวมันเองเท่าไรนัก เพราะท้ายสุดแล้วชุมชนไม่สามารถดำเนินการด้วยตัวเองได้

กิจกรรมสำคัญอีกอันหนึ่งซึ่งครูชวาทผันไว้ในโครงการพัฒนาตำบล คือ การสร้าง **ศูนย์สาธิตการตลาด** ต่อเนื่องจากกิจกรรมกลุ่มลัจจะออมทรัพย์ ซึ่งเป็นกิจกรรมคู่เคียงตามแนวทางการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของกรมการพัฒนาชุมชน แต่หลังจากได้ทดลองปฏิบัติจริงในพื้นที่ตำบลน้ำขาวระยะหนึ่ง ครูชวาทพบว่าไม่เกิดประโยชน์ต่อชุมชนเท่าที่ควร จึงเลิกไป หลังจากผ่านบทเรียนดังกล่าวแล้ว ครูชวาทสรุปเป็นสูตรส่วนตัวในการดำเนินกิจกรรมร้านค้าศูนย์สาธิตในชุมชนว่า **“๕ ปี ดีแล้วเลิก”** คือ ปีที่ ๑ ถึง ๓ กิจกรรมเจริญเติบโตจนถึงจุดสูงสุด หลังจากนั้นจะทรุดลงจนขาดทุนต้องเลิกไปในปีที่ ๕

อย่างไรก็ตามครูชวาทและกรรมการร้านค้าได้พยายามหาวิธีการปรับปรุงแก้ไขต่อสูในเชิงธุรกิจการค้าอย่างถึงที่สุด โดยเข้าร่วมดำเนินการ **ศูนย์กลางผู้บริโภครจังหวัดสงขลา** เพื่อสั่งซื้อสินค้าโดยตรงจากในเมือง โดยใช้วิธีการรวมใบสั่งซื้อจากทุกหมู่บ้านที่ศูนย์อำเภอ จากนั้นรวมใบสั่งซื้อทุกอำเภอที่ศูนย์จังหวัด ตัวเลขปริมาณการสั่งซื้อที่สูง แลกกับราคาสินค้าต่อหน่วยที่ต่ำกว่าเดิมและบริการส่งถึงที่ในราคาเดียวกันทุกหมู่บ้าน ทำให้ราคาซื้อต่ำลง จึงเป็นรูปแบบกิจกรรมที่ผู้นำชุมชนคิดว่าจะมีความเหมาะสมที่สุดและน่าจะเอื้อประโยชน์ต่อการรวมตัวเป็นเครือข่าย

หลังจากได้นำความคิดมาสู่การปฏิบัติจริงก็พบว่า มีปัญหาอุปสรรคมากมาย เช่น การจัดการเพื่อรวมใบสั่งซื้อ การติดต่อกับร้านค้าส่งและการดำเนินการทางการเงิน ซึ่งต้องทำอย่างต่อเนื่อง ต้องมีรายจ่าย ขณะที่ศูนย์ฯ เองมีทุนไม่มาก ประกอบกับธรรมชาติของร้านค้าต้องขายของมากรายการตามความต้องการที่แตกต่างกัน สินค้าบางรายการเท่านั้นที่รวมกันในปริมาณที่มากพอ บางส่วนจึงต้องซื้อจากพ่อค้าส่งตามหมู่บ้านอยู่ดี จึงไม่สะดวกและไม่สอดคล้องกับกิจกรรมของร้านค้าแบบศูนย์สาธิตการตลาด กิจกรรมของศูนย์กลางผู้บริโภครจังหวัดสงขลาจึงประสบภาวะขาดทุน

นายเคล้า แก้วเพชร ผู้นำกลุ่มออมทรัพย์นาหว้า สรุปว่า ศูนย์สาธิตการตลาดทำได้ในขอบเขตจำกัด เป็นเพียงกลไกควบคุมราคาสินค้าในชุมชน มิให้ร้านค้าเอกชนขายของแพงเกินไป ขณะที่ครูชวาทเห็นว่า หากเป็นชุมชนเปิด มีร้านค้าเอกชนหลายแห่งก็จะเกิดการแข่งขันกันเอง ศูนย์สาธิตการตลาดก็ไม่จำเป็นต้องดำเนินการให้ขาดทุน

แม้ว่าศูนย์กลางผู้บริโภครจังหวัดสงขลาจะต้องเลิกไปในที่สุด แต่กระบวนการการเรียนรู้มิได้จบลงเท่านั้น กิจกรรมที่ผู้นำจากหลายพื้นที่ได้ทำร่วมกัน เป็นโอกาสให้ได้รู้จักกันลึกซึ้ง มีเวทีพบปะหารือกันสม่ำเสมอ จึงเกิดการแตกหน่อไปสู่กิจกรรมอื่น ๆ

กองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลา

กิจกรรมของกองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลาเป็นไปในทำนองเดียวกับกิจกรรมของกลุ่มออมทรัพย์ มีการฝากออมทรัพย์ และกู้ยืมระหว่างกลุ่มทุกเดือน โดยกลุ่มตำบลคลองเปี่ยะจะฝากเงินมากน้อย จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท ในครั้งแรก เพื่อเป็นทุนให้กับกลุ่มอื่น ๆ กู้ยืม สำหรับเงินฝากออมทรัพย์รายเดือนก็ขึ้นอยู่กับแต่ละกลุ่มจะออม ทำให้เกิดการหมุนเวียนเงินทุนข้ามกลุ่มข้ามชุมชนกัน โดยการบริหารจัดการของผู้นำชุมชน อาศัยเงินทุนของพวกเขาเองเป็นครั้งแรกในจังหวัดสงขลา

การดำเนินงานจึงเน้นที่ ความเล็ก ความคล่องตัว ให้เกิดการรวมตัวเป็นเครือข่ายระดับอำเภอเป็นหลัก ถัดจากนั้นเครือข่ายระดับ

อำเภอ จึงมาสมัครเป็นสมาชิกของกองทุนหมุนเวียน ซึ่งเริ่มมี ๒ เครือข่ายอำเภอเข้าร่วม จากอำเภอจะนะและอำเภอเมือง นอกนั้นก็เป็นกลุ่มที่เป็นสมาชิกอยู่เดิมและกลุ่มใหม่ที่ยังไม่มีเครือข่ายอำเภอ ซึ่งมีอยู่ทั้งสิ้นนับถึงเดือนมกราคม ๒๕๔๓ จำนวน ๒๔ กลุ่ม

เนื่องจากการดำเนินงานของกองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลาเน้นที่ การนำเสนอรูปแบบ เพื่อเป็นตัวอย่งในการผลักดันเชิงนโยบายเป็นสำคัญ ไม่คิดจะจัดตั้งเป็นองค์กรที่มีเจ้าหน้าที่หรืออาคารที่ทำการใหญ่โต ลักษณะการทำงานจึงอยู่ในรูปอาสาสมัคร ทำให้มีข้อจำกัดด้านการจัดระบบข้อมูลเพื่อให้ง่ายต่อการสืบค้นจากคนภายนอก แต่ก็ไม่เป็นปัญหาสำหรับสมาชิก เพราะต่างก็ทราบข้อมูลร่วมกันทุกเดือน

การดำเนินงาน

กองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลา รวมตัวกันทำกิจกรรมการฝากออมทรัพย์และกู้ยืมกันครั้งแรกเมื่อวันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๓๖ มีสมาชิกรวมก่อตั้งจำนวน ๑๔ กลุ่ม กำหนด

อัตราเงินฝากร้อยละ ๑๑ เงินกู้ร้อยละ ๑๒ ภายหลังนัดหมายทำกิจกรรมร่วมกันทุกวันที่ ๑๐ ของเดือน ณ สำนักงานสหกรณ์การเกษตรอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา รายนามกลุ่มสมาชิกรวมก่อตั้ง มีดังนี้

ที่	ชื่อกลุ่ม	ที่อยู่	ผู้รับมอบอำนาจ	เงินฝากเดือนแรก
๑	ออมทรัพย์ตำบลคลองเปี้ยะ	ม.๓ ต.คลองเปี้ยะ	นายอัมพร ดั่งปาน	๑๐๐,๐๐๐
๒	ออมทรัพย์สถาบันพัฒนาฯ	ไม่มีข้อมูล	นายจ่านงค์ แรกพิณิจ	๕๐๐
๓	ออมทรัพย์บ้านพรุ	ไม่มีข้อมูล	นายพร้อม นันทรัตน์	๕๐๐
๔	ออมทรัพย์บ้านคลองหวะ	ไม่มีข้อมูล	นายลักษณ์ หนูประดิษฐ์	๕๐๐
๕	ออมทรัพย์นักพัฒนาภาคใต้	ไม่มีข้อมูล	นายธราทร หมดเลียด	๒๐,๖๐๐
๖	อนุรักษ์ป่าบ้านลุ่ม	ไม่มีข้อมูล	นายสิทธิศักดิ์ ทองสุข	๕๐๐
๗	ออมทรัพย์บ้านนาหว้า	ม.๑ ต.นาหว้า	นายเคล้า แก้วเพชร	๑๐,๕๐๐
๘	ออมทรัพย์คลองเปี้ยะ๒	ม.๒ ต.คลองเปี้ยะ	นายเพียร	๑๐,๐๐๐
๙	ออมทรัพย์ทุ่งเสา	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	๕๐๐
๑๐	ออมทรัพย์บ้านประจำ	ม.๕ ต.นาหว้า	นายเกลิม พรุเพชรแก้ว	๒๐,๐๐๐
๑๑	ออมทรัพย์เครือข่ายติน้ำขาว	ม.๓ ต.น้ำขาว	น.ส.อภิญา ยอดแก้ว	๕๐๐
๑๒	ออมทรัพย์บ้านทุ่งครก	ม.๕ ต.แค	นายจรัส หนูเกื้อ	๕๐๐
๑๓	ออมทรัพย์บ้านคลองหรั่ง	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	๕๐๐
๑๔	ออมทรัพย์โรงเรียนบ้านคู	ม.๔ ต.คู	นายสุพจน์ แสงจันทร์	๒,๑๕๐
	รวม			๑๖๗,๒๕๐

ที่มา : เคล้า แก้วเพชร “ทะเบียนสมาชิกกองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลา”

กรรมการก่อตั้งกองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลา ประกอบด้วยแกนนำที่เป็นกรรมการของสมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลาเป็นหลัก แต่ที่มีบทบาทสำคัญมีด้วยกัน ๔ คน คือ ๑) ครูชบ ยอดแก้ว ๒) นายอัมพร ดั่งปาน ๓) นายลักษณ์ หนูประดิษฐ์ และ ๔) นายเคล้า แก้วเพชร

ผลการดำเนินงานเมื่อเดือนเมษายน ๒๕๔๒ (สิ้นปีทางบัญชี) มีสมาชิกจำนวน ๒๐ กลุ่ม

และ ๒ เครือข่ายอำเภอ เงินฝากออมทรัพย์ในปี ๒๕๔๑-๒๕๔๒ ทั้งสิ้นจำนวน ๑๙๙,๙๑๕ บาท เงินฝากสะสมยกมาจากปีก่อนจำนวน ๙๐๗,๔๑๔ บาท รวมเงินฝาก ณ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๔๒ ทั้งสิ้นจำนวน ๑,๐๔๓,๔๒๙ บาท รับเงินค่าบำรุงตั้งแต่ดำเนินการจำนวน ๑๐๘,๖๔๙ บาท ได้กำไรสะสมสามารถจ่ายปันผลสมาชิก รวม ๑๐๒,๗๗๘ บาท

บทบาทกลุ่มออมทรัพย์สมาชิกกองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลา

1. งานพัฒนาชุมชนภาคใต้

มีการรวมตัวกันเป็นชมรมเพื่อนร่วมพัฒนาชุมชนภาคใต้ เมื่อปี ๒๕๒๘ จากนักกิจกรรมในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่ต้องการมีเวทีพบปะกลุ่มเพื่อนรวมอุดมการณ์พัฒนาชุมชนภาคใต้ มีการนัดหมายพบปะกันปีละครั้งอย่างง่าย ๆ ด้วย

บรรยากาศการพูดคุยฉันท์มิตรแต่จริงจังในเนื้อหา เป็นที่รวมของนักกิจกรรมสังคม นักพัฒนาชุมชน ทั้งที่เป็นข้าราชการและผู้นำชุมชนในพื้นที่ภาคใต้ ในปีนั้นครูชบได้รับเชิญเป็นผู้เสนอแนวคิดและรูปแบบการดำเนินงาน

ของกลุ่มสัจจะออมทรัพย์แบบพัฒนาครอบครัวชีวิต ครูชบพูดในที่ประชุมว่า “สักวันหนึ่งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ตำบลน้ำขาวต้องมีเงินออมนับล้านบาทเช่นเดียวกับบ้านคีรีวง และจะสามารถจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือคนในชุมชนให้มีสวัสดิการเทียบเท่ากับข้าราชการ ให้เกิดความมั่นคงในชีวิตให้จงได้” ขณะที่ ตรีวิฑูรพาธพัฒน์ ผู้นำกลุ่มออมทรัพย์บ้านคีรีวง ซึ่งมี

พัฒนาการมาจากการแนะนำจัดตั้งของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ก็ได้รับแนวคิดจากครูชบ ยอดแก้วนำไปปรับปรุงจัดตั้งกองทุนสวัสดิการ เพื่อการรักษาพยาบาลและกองทุนอื่น ๆ ขึ้นมาภายในกลุ่มออมทรัพย์บ้านคีรีวง ทำให้รูปแบบการดำเนินกิจกรรมออมทรัพย์ของกลุ่มฯ มีความมั่นคงยิ่งขึ้น

ความสัมพันธแบบเพื่อนในเวทีของชมรมฯ ได้ก่อรูปเครือข่ายธรรมชาติของนักกิจกรรมพัฒนาสังคมในภาคใต้หลายคนได้ร่วมเรียนรู้และนำรูปแบบการออมทรัพย์ของครูชบไปเผยแพร่จัดตั้งกลุ่มออม

ทรัพย์ในชุมชนที่ตัวเองเกี่ยวข้องอยู่ โดยมีกลุ่มออมทรัพย์บ้านคีรีวงและแนวคิดการออมทรัพย์แบบพัฒนาครอบครัวชีวิตของครูชบ ยอดแก้วเป็นป้อมปราการหลักในการเรียนรู้และศึกษาดูงานในช่วงแรก หลังจากนั้นเมื่อสถาบันพัฒนาชนบท มูลนิธิหมู่บ้าน ใช้กรณีศึกษากลุ่มออมทรัพย์จังหวัดสงขลาเป็นจุดเริ่มในการเชื่อมโยงเครือข่ายผู้นำ

ชุมชนเข้าด้วยกัน บทบาท
ของกลุ่มออมทรัพย์ตำบล
คลองเปี้ยะ กลุ่มออมทรัพย์
บ้านนาหว้า และกลุ่มออมทรัพย์

แกนนำอื่น ๆ ก็เริ่มเป็นที่รู้จักของ
สังคมมากขึ้น การผึกกำลังของผู้นำที่มีรากฐาน
การทำงานพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องจริงจัง
โดยเป็นผู้นำกลุ่มออมทรัพย์ที่มีแนวทางเป็นของ
ตนเองของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน
สงขลา ได้ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ผ่านชุมชนอื่น ๆ
ในภาคใต้อย่างกว้างขวาง โดยการศึกษาดูงาน
แล้วมาบอกกล่าวต่อกันไปและรับรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ

ในส่วนกิจกรรมของชมรมเพื่อนร่วม
พัฒนาชุมชนภาคใต้ ซึ่งมีการประชุมต่อเนื่อง
ทุกปีหลังจากนั้น ที่ประชุมได้หยิบยกกิจกรรม
กลุ่มออมทรัพย์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนา
ชุมชนมาพูดคุยทุกครั้ง ก่อนจะค่อย ๆ เลิกไป
เมื่อนักกิจกรรมสังคมในปีขององค์กรพัฒนา
เอกชนภาคใต้ ซึ่งทำหน้าที่หลักในการประสาน
การจัดประชุม ได้เปิดพื้นที่ทำงานและลงลึก
ในกิจกรรมร่วมกับชุมชนมากขึ้น จนได้มีการจัดตั้ง
คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนา
เอกชนภาคใต้ (กป.อพช. ภาคใต้) ทำให้มีเรื่อง
ต้องพบปะกันบ่อยทั้งในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกัน
และในเวทีสมัชชาประจำปี เป็นเหตุให้ไม่มีเวลา
และไม่สนุกที่จะคุยข้ามกลุ่มกัน อย่างไรก็ตาม
ในเวทีสมัชชาขององค์กรพัฒนาเอกชนภาคใต้
เองนั้น กิจกรรมออมทรัพย์ก็ยังคงเป็นกิจกรรม
พื้นฐานที่นักพัฒนามองว่าเป็นทั้งเครื่องมือและ
เป้าหมายของงานพัฒนาชุมชน โดยอาศัย
รูปแบบและแนวคิดลัจจะออมทรัพย์แบบพัฒนา

ครบวงจรชีวิตของครูชบ ยอดแก้วและกลุ่มออม
ทรัพย์แกนนำอื่น ๆ เป็นต้นแบบในการเรียนรู้
เผยแพร่ จัดตั้ง ทั้งในชุมชนเมืองและชนบท
ทั้งได้รวมตัวกันตั้งกลุ่มออมทรัพย์นักพัฒนาภาคใต้
และเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกองทุนหมุนเวียน
ชาวบ้านสงขลาด้วย

1 เครื่องขยายพระสงฆ์

นอกจากการเป็นเครือข่ายธรรมชาติ
โดยการเรียนรู้แนวคิดและรูปแบบการดำเนิน
กิจกรรมกลุ่มลัจจะออมทรัพย์แบบพัฒนาครบ
วงจรชีวิตในแวดวงองค์กรพัฒนาเอกชน
ข้าราชการครูในท้องถิ่น นักกิจกรรมสังคม และ
ผู้นำชุมชนในภาคใต้แล้ว ฐานะและบทบาทของ
ลัจจะออมทรัพย์ ตามแนวทางของครูชบ
ยอดแก้ว โด่งดังเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง เมื่อ
พระสุบิน ปณีโต ได้นำแนวคิดและรูปแบบ
ดังกล่าวไปประยุกต์เข้ากับหลักธรรมคำสอนของ
พุทธศาสนา นำไปอธิบายส่งเสริมและจัดตั้งกลุ่ม
ออมทรัพย์ในจังหวัดตราดบ้านเกิด โดยใช้ชื่อว่า
“กลุ่มลัจจะสะสมทรัพย์” ขยายผลอย่างกว้าง
ขวาง ครอบคลุมเกือบทั่วทั้งจังหวัด นับถึงเดือน
พฤศจิกายน ๒๕๕๒ จำนวน ๑๒๘ กลุ่ม ทั้งขยาย
ผ่านพระมนัสไปยังจังหวัดจันทบุรี เกิดเครือข่าย
พระนักพัฒนาเพื่อขยายผลลัจจะสะสมทรัพย์
ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ขณะที่ พระสุบิน
ปณีโต รุดงค์ผ่านจังหวัดสุราษฎร์-
ธานี ก่อนที่จะกลับไปขยายผล
ยังจังหวัดตราด ท่านได้จัด
ตั้งกลุ่มลัจจะออมทรัพย์

ตามแนวทางของครูชบ ขึ้นที่บ้านคลองสระ อำเภอกาญจนดิษฐ์ เกิดดอกออกผลเชื่อมโยงกัน นับถึงเดือนกันยายน ๒๕๔๒ จำนวน ๘ กลุ่ม หรือโครงการอบรมพระสงฆ์จำนวน ๗๒ รูปของ พระสุบิน ปณีโต เมื่อเดือนมกราคม ๒๕๔๒ โดยการสนับสนุนของธนาคารออมสินและสถาบัน ชุมชนท้องถิ่นพัฒนา เพื่อเฉลิมฉลองพระชนม พรรษาครบ ๗๒ ปีของในหลวง ก็ได้สร้างหน่อ อ่อนไว้ที่ต่าง ๆ มากมาย เช่น ที่จังหวัดนครศรี ธรรมราช ได้เกิดกลุ่มสัจจะคุณธรรมสะสมทรัพย์ แบบพัฒนาครบวงจรชีวิต โดยพระสุวรรณ คเวสโก ที่วัดป่ายาง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรี ธรรมราช มีสมาชิกเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๔๓ กว่า ๗๐๐ คน และได้เผยแพร่ขยายผล จัดตั้ง กลุ่มในชุมชนอื่น ๆ เพิ่มขึ้นอีก ๔ กลุ่ม เป็นต้น

๑ บทบาทด้านการศึกษา

นอกจากขยายผลผ่านทางเครือข่าย พระสงฆ์อย่างได้ผลแล้ว เนื่องจากเคยเป็น ครูมานาน ครูชบจึงเห็นถึงความสำคัญของการศึกษา อยากเห็นการเปลี่ยนแปลงที่รากฐาน ทางวิชาการ ให้มีหลักสูตรเศรษฐกิจชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนจากศักยภาพและรากเหง้าของ ภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยเฉพาะแนวคิดและ รูปแบบของกิจกรรมกลุ่มสัจจะออมทรัพย์แบบ พัฒนาครบวงจรชีวิต ซึ่งไปตรงกับความคิดของ

อาจารย์สุภาคย์ อินทองคง และ อาจารย์จ่านงค์ แรกพินิจ จากมหา วิทยาลัยทักษิณ จึงได้ร่วมกันจัดทำ โครงการนี้ขึ้น เมื่อปี ๒๕๔๒ ภายใต้การสนับสนุน งบประมาณจากโครงการบรรเทาปัญหาทาง สังคมอันเกิดจากวิกฤตทางเศรษฐกิจ (โครงการ มิยาซาวา) ดำเนินโครงการโดยศูนย์พัฒนา บัณฑิตอาสา มหาวิทยาลัยทักษิณ ร่วมกับองค์กร ภาคประชาชนและชุมชนในท้องถิ่น มีบัณฑิตเข้า ร่วมโครงการจำนวน ๖๕ คน ในพื้นที่จังหวัด สงขลาและพัทลุง มีระยะเวลาดำเนินโครงการ ๔ - ๖ เดือน โดยมีรูปแบบการดำเนินงานเน้นให้ ความรู้ อบรมบัณฑิตอาสา อาศัยแนวคิดและ รูปแบบของการออมทรัพย์แบบพัฒนาครบ วงจรชีวิต ดังนี้

- ๑) ให้บัณฑิตอาสาเข้าไปส่งเสริมและ เผยแพร่แนวคิดรวมทั้งวิธีปฏิบัติ เพื่อจัดตั้งกลุ่ม สัจจะออมทรัพย์แบบพัฒนาครบวงจรชีวิต ในชุมชนของตนและพื้นที่ใกล้เคียง
- ๒) จัดเวทีเสวนาเรื่อง กลุ่มสัจจะออม ทรัพย์กับการพัฒนาแบบยั่งยืน : ชุมชนเข้มแข็ง

โครงการดังกล่าวถือเป็นการนำบทเรียน จากประสบการณ์การคิดค้นของครูชบ ยอดแก้ว มาเผยแพร่ขยายผล เป็นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ถ่ายทอดสู่ ชุมชนผ่านทางสถาบันการศึกษา ระดับอุดมศึกษา ถือเป็นส่วนเล็กๆ ๑ ของ การศึกษาไทยที่เห็นคุณค่าของ ภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่นเดียว กับโครงการครูภูมิ ปัญญาไทย ของสำนักงาน

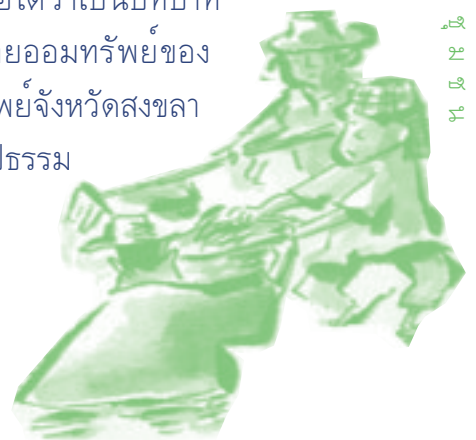
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งยกย่องครูชบ ยอดแก้ว และอัมพร ดั่งพานเป็นครูภูมิปัญญาไทย สาขาการจัดการ (ชุมชนเข้มแข็ง) และกองทุนชุมชน รุ่นที่ ๑ ประจำปี ๒๕๔๒ โดยมีผลงานการเรียนรู้นาน การจัดการเรียนการสอนที่สามารถเชื่อมโยง โรงเรียนและชุมชน เสริมสร้างและพัฒนา เครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชนให้มีพลัง นำให้ ชุมชนพึ่งตนเองได้ด้วยแนวคิดการออมทรัพย์ แบบพัฒนาครอบครัวชีวิต ที่มุ่งให้ชุมชนเข้ามามี ส่วนร่วมในการจัดการทุนและจัดสรรผลกำไรไป สู่สมาชิก ทั้งในรูปตัวเงินและสวัสดิการ โดย เอาใจใส่ดูแลสมาชิกตั้งแต่เกิดจนตาย ทำให้ แนวคิดและรูปแบบการดำเนินงานของกลุ่ม ล้ำจะออมทรัพย์แบบพัฒนาครอบครัวชีวิตของ ครูชบ ยอดแก้ว และการดำเนินงานกองทุน ชุมชนของอัมพร ดั่งพาน ได้ตั้งมั่นเป็นที่ ยอมรับในแวดวงการศึกษา เกิดเครือข่ายครูภูมิ ปัญญาไทยเพื่อนำภูมิปัญญาท้องถิ่นกลับเข้าสู่ การศึกษาของไทยอีกครั้งหนึ่ง

1 เครือข่ายภูมิปัญญาไทยและกองทุน รวมน้ำใจ

นอกจากบทบาทกลุ่มล้ำจะออมทรัพย์ ตามแนวทางของครูชบจะได้รับการเผยแพร่ อย่างกว้างขวางแล้ว กลุ่มออมทรัพย์ที่เป็น สมาชิกเครือข่ายกองทุนหมุนเวียนชาวบ้าน สงขลาที่โด่งดังเป็นที่รู้จักกันทั่วไป และเป็นสถาน ที่ศึกษาดูงานมากที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศ คือ กลุ่มออมทรัพย์ตำบลคลองเป๊ะและกลุ่มออมทรัพย์ บ้านนาหว้า และโดยการสนับสนุนของมูลนิธิ หมูบ้าน ก่อให้เกิดการเชื่อมโยงของผู้นำชุมชน

ข้ามจังหวัดและระหว่างภาค มีสถาบันทักษิณคดีศึกษาเป็น เวทีจัดประชุมเรียนรู้ของผู้นำ ชุมชนในพื้นที่ภาคใต้อยู่ หนึ่ง ๆ สำหรับเวทีระดับชาติ นั้น การจัดงานคนดีศรีสังคม เพื่อเชิดชูเกียรติ บุคคลตัวอย่างที่ทำงานเสียสละเพื่อสังคม ส่วนรวม ปีละครั้ง ก็เป็นเวทีพบปะของผู้นำทั่ว ทุกภาค ซึ่งได้ดำริและดำเนินการประสาน เชื่อมโยงโดยมูลนิธิหมู่บ้าน เรียกขานกันว่า “เครือข่ายภูมิปัญญาไทย” ในงานดังกล่าวจะเป็น โอกาสให้ผู้นำชุมชนจากทุกภาคได้ระดมความคิด จากประสบการณ์การเรียนรู้การพัฒนาชุมชน ท้องถิ่นของกันและกัน เพื่อนำกลับไปประยุกต์ พัฒนาให้สอดคล้องกับชุมชนของตนเอง ซึ่ง นอกจากการสัมมนาเรียนรู้ที่มีคุณค่าดังกล่าวแล้ว ที่สำคัญ คือ ได้เกิดกิจกรรมอย่างหนึ่งที่เป็น การช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างเป็นรูปธรรมของ เครือข่ายภูมิปัญญาไทยในเวทีพบปะประจำปี คือ การออมทรัพย์ของผู้นำจากทุกภาค ชื่อว่า **กองทุนรวมน้ำใจ** โดยการออมทรัพย์และกู้ยืม กันปีละครั้ง ในนามผู้แทนของแต่ละจังหวัด นับถึงปัจจุบันรวม ๒๒ จังหวัด โดยฝากออมทรัพย์ จังหวัดละ ๑,๒๐๐ บาท ซึ่งได้รับการยึดถือปฏิบัติ ต่อเนื่องทุกปี ถือได้ว่าเป็นบทบาท การสร้างเครือข่ายออมทรัพย์ของ ผู้นำกลุ่มออมทรัพย์จังหวัดสงขลา โดยเฉพาะจากรูปธรรม การรวมตัวของ กองทุนหมุนเวียน ชาวบ้านสงขลา ในระดับประเทศ

ให้กองทุนพัฒนาชนบทระดับชาติสมทบเงินกองทุนพัฒนาชนบทระดับหมู่บ้าน จำนวน ๒๕ % ของเงินออมของกลุ่มในปีแรก ปีต่อไปเพิ่มขึ้นปีละ ๒๕ % จนถึงปีที่ ๔ สมทบ ๑๐๐ % ของเงินออมในปีนั้น (จากนั้นให้สมทบเท่ากัน

ทุกปี - ข้อเสนอนี้ ๒๕๓๗) จากนั้นลดการสนับสนุนลงปีละ ๒๕ % จนเหลือ ๒๕ % ในปีที่ ๗ และคงอัตราสมทบจำนวน ๒๕ % ของเงินออมในปีต่อไปทุกปี (ข้อเสนอนี้ ๒๕๔๒) ดังตาราง

ตารางแสดงแนวทางการสนับสนุนกองทุนชุมชนระดับหมู่บ้านผ่านทางกลุ่มสัจจะออมทรัพย์

ครบปีที่	การดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน	การตรวจสอบจากภายนอก	รัฐสนับสนุนสมทบ (% ของเงินออมในปีนั้น)
๑	สัจจะการออมและผ่อนส่งเงินกู้	๑๐๐ %	๒๕ %
๒	สัจจะการออมและผ่อนส่งเงินกู้	๑๐๐ %	๕๐ %
๓	สัจจะการออมและผ่อนส่งเงินกู้	๑๐๐ %	๗๕ %
๔	สัจจะการออมและผ่อนส่งเงินกู้	๑๐๐ %	๑๐๐ %
๕	สัจจะการออมและผ่อนส่งเงินกู้	๑๐๐ %	๗๕ %
๖	สัจจะการออมและผ่อนส่งเงินกู้	๑๐๐ %	๕๐ %
๗	สัจจะการออมและผ่อนส่งเงินกู้	๑๐๐ %	๒๕ %
↓ ปีต่อไป		ปีต่อไป หากผลการตรวจสอบทั้งเงินออมและเงินกู้ทำได้ ๑๐๐ %	กองทุนพัฒนาชนบทระดับชาติต้องให้เงินสมทบ ๒๕ % ของเงินออมทุกปี

๑๗

๒๕๓๗
๒๕๔๒

ที่มา : จัดทำตารางโดยผู้ศึกษา ตามข้อเสนอนี้ ๒๕๓๗ (ครูขับ ตรวจแก้ ปรับปรุงข้อเสนอนี้ใหม่ ๒๕๔๒)

ข้อเสนอเชิงหลักการดังกล่าว ถูกนำเสนอในเวทีประชุมสัมมนาทั่วทุกแห่ง ดังปรากฏในการประชุมกลุ่มแกนนำที่ดำเนินกิจกรรมกองทุนและสวัสดิการชุมชนจากทั่วประเทศ เมื่อคราวประชุมกลุ่มย่อยหัวข้อ “พลังองค์กรชุมชนและเครือข่าย” ในโอกาสเสด็จเยือนรัตนคีรีสังคม ประจำปี ๒๕๔๐ ที่กรุงเทพฯ จากการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง

ที่ประชุมเครือข่ายภูมิปัญญาใหม่มีข้อสรุปเป็นแผนงานรูปธรรมเพียงข้อเสนอเดียว คือ ผลักดันให้มีการตั้งกองทุนในระดับภาคหรือระดับชาติเพื่อสนับสนุนชุมชนและเครือข่าย โดยการสมทบเงินทุนของรัฐเข้าสู่กองทุนของชุมชน ให้ชุมชนบริหารจัดการนำดอกผลที่ได้จัดทำระบบสวัสดิการให้กับชาวบ้านในชุมชน

ปทสรูปและขอเสนอแนะ

กองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลา ก่อตั้งขึ้น เมื่อปี ๒๕๓๖ มีสมาชิกรวม ก่อตั้งครั้งแรกจากผู้นำองค์กรชุมชนที่ผ่านการเรียนรู้ร่วมกันในการดำเนินงานศูนย์กลาง ผู้บริโภคจังหวัดสงขลา จนกระทั่งได้ร่วมกัน ก่อตั้งสมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลา และมีแนวร่วมจากองค์กรพัฒนาเอกชน รวมทั้งสิ้น ๑๔ กลุ่ม วัตถุประสงค์ในการรวมตัวเป็นกองทุน หมุนเวียนชาวบ้าน ก็เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ และถ่ายเทเงินทุนช่วยเหลือกัน โดยมีแกนนำสำคัญ ๔ คน ที่มีบทบาทโดดเด่น เป็นที่ยอมรับ ทำให้กลุ่มออมทรัพย์ของตน กลายเป็นแหล่งเรียนรู้ของผู้นำชุมชนจากทั่วประเทศ โดยเฉพาะรูปแบบสัจจะออมทรัพย์ แบบพัฒนาครบวงจรชีวิตของครูชบ ยอดแก้ว

ที่เน้นจัดตั้งกองทุนสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือ สมาชิกในชุมชน ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในขบวนการกลุ่มออมทรัพย์อย่างขนานใหญ่ ส่งผลกระทบต่อแนวคิดการพัฒนาชนบท การศึกษา และบทบาทพระสงฆ์กับการประยุกต์ ใช้หลักธรรมพัฒนาชุมชน ทำให้แนวคิด วัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาชาวบ้านได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง

จากบทเรียนการทำงานพัฒนาชุมชน มาอย่างต่อเนื่องยาวนาน ทำให้ครูชบค้นพบ คัญภาพของชุมชนที่รวมตัวเป็นกลุ่มออมทรัพย์ โดยการประยุกต์ใช้รูปแบบ “สถาบันการเงิน” ที่มีอำนาจกระทำการมิโฬฬาร หลอมรวมเข้ากับ เนื้อหา “วัฒนธรรมชุมชน” ที่ผูกติดกับอุดมคติ

ทางศาสนามาเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชนบท ให้กลายเป็น “สถาบันการเงินเพื่อสวัสดิการของชุมชน” และได้จัดทำข้อเสนอเชิงหลักการให้รัฐจัดตั้ง

กองทุนพัฒนาชนบทระดับชาติ กระจายอำนาจให้กับชุมชน ผ่านทางกลุ่มออมทรัพย์โดยตรง ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญที่นับเป็นหัวใจของงานพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ในประเทศไทย

นอกจากนี้ ด้วยเอกลักษณ์ของครูชบ ยอดแก้ว ที่เป็นนักคิดนักปฏิบัติ กัดไม่ปล่อยกับเรื่องที่ตัวเองมั่นใจว่าจะเป็นหนทางในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน รวมทั้งศักยภาพของแกนนำคนอื่น ๆ ทำให้กองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลาเป็นที่สนใจของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ที่เห็นได้ชัด กรณีสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนาสนับสนุนเงินยืมจำนวน ๒ ล้านบาทให้กับกองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลา ผ่านทางแกนนำ ๔ คน นำไปพัฒนาเครือข่าย และการเจรจาทำข้อตกลงกับธนาคารออมสินในโครงการสินเชื่อเพื่อพัฒนาชนบท กรณีดังกล่าวทำให้แนวทางการรวมตัวเป็นเครือข่ายของผู้นำกลุ่มออมทรัพย์จังหวัดสงขลาเป็นที่สนใจของกลุ่มอื่น ๆ เช่น ที่จังหวัดนครศรีธรรมราชก็นำแนวความคิดดังกล่าวไปสู่การรวมตัวกันเป็นองค์กรเครือข่ายการเงินชาวบ้านเมืองนครเป็นต้น

อย่างไรก็ตาม หลังจากประเทศไทยประสบภาวะวิกฤตจากแนวทางการพัฒนาแบบพึ่งพิงอาศัยเงินกู้ ดอกเบี้ยต่ำจากต่างประเทศ มาใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยและเพื่อการเก็งกำไร ตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ เป็นต้นมา ทำให้ครูชบและแกนนำสำคัญมีโอกาสทบทวนความคิด ปรับเปลี่ยนแนวทางความร่วมมือกับหน่วยงานและองค์กรที่เป็นภาคีการพัฒนาอื่น ๆ กลับมายืนหยัดตามแนวทางพึ่งตนเองอย่างจริงจัง โดยได้ร่วมเสนอโครงการต้นแบบสนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชน และช่วยเหลือผู้ยากไร้ผ่านทางกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม ตามกรอบคิดที่เคยเสนอไว้ตั้งแต่ปี ๒๕๓๗ กรณีดังกล่าวแม่ไม่ตรงกับแนวทางการสนับสนุนของโครงการสวัสดิการชุมชนเร่งด่วนเพื่อผู้ยากลำบากเสียทีเดียว แต่หลังจากผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการบริหารกองทุนฯ ก็ได้รับการสนับสนุนงบประมาณตามที่เสนอทุกประการ เนื่องจากผู้บริหารและ

๒๐ ได้จัดตั้งออมทรัพย์จ.สงขลา

อยู่ จึงเป็นเพียงการเสนอ
 แนวทางการพัฒนาชนบทจาก
 ภูมิปัญญาชาวบ้าน ตามศักยภาพ
 ที่มีอยู่ มิได้คาดหวังว่าจะต้องเชื่อมโยง
 กลุ่มออมทรัพย์เป็นเครือข่ายให้ครอบคลุม
 พื้นที่ทั่วทั้งจังหวัดสงขลา กลุ่มสมาชิกที่มีอยู่
 ส่วนใหญ่จึงมาจากผู้นำที่เคยทำงานร่วมกัน
 มาก่อน และทยอยเข้าร่วมอย่างค่อยเป็นค่อยไป

คณะกรรมการกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม
 หลายคนเคยทราบประวัติและแนวความคิดใน
 การพัฒนาชนบทของผู้นำกลุ่มนี้ มีความเชื่อมั่น
 ในภูมิปัญญาและศักยภาพของแกนนำกองทุน
 หมุนเวียนชาวบ้านสงขลา ว่าจะเป็นตัวอย่างให้
 กับองค์กรชุมชนอื่น ๆ พัฒนารูปแบบจากการ
 ขอความช่วยเหลือแบบสงเคราะห์จากรัฐ มาเป็น
 ความร่วมมือแบบหุ้นส่วนในโอกาสต่อไป

เป็นเพียงการเริ่มต้น

เมื่อพิจารณาจากรายชื่อสมาชิกกองทุน
 หมุนเวียนชาวบ้านสงขลาที่เข้าร่วมโครงการ
 สนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชนและช่วยเหลือ
 ผู้ยากไร้ ซึ่งมีด้วยกัน ๒๑ กลุ่ม จาก ๔ อำเภอ ๘
 ตำบล พบว่ามีสมาชิกรวมก่อตั้งอยู่เพียง ๔ กลุ่ม
 และเป็นสมาชิกล่าสุดก่อนเสนอโครงการ
 เมื่อเดือนเมษายน ๒๕๔๒ เพียง ๕-๖ กลุ่มเท่านั้น
 จึงเห็นได้ชัดว่าการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายตาม
 ธรรมชาติเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก
 หากไม่มีปัจจัยการสนับสนุน
 จากรัฐ สิ่งที่แกนนำกองทุน
 หมุนเวียนชาวบ้าน
 สงขลาดำเนินการ

อย่างไรก็ตาม หลังจากกองทุนหมุนเวียน
 ชาวบ้านสงขลาได้รวบรวมกลุ่มออมทรัพย์
 จำนวน ๒๑ กลุ่ม เสนอโครงการจนได้รับ
 การสนับสนุนจากกองทุนเพื่อการลงทุนทาง
 สังคมแล้ว แกนนำกองทุนหมุนเวียนชาวบ้าน
 สงขลาหวังว่ารัฐจะสนับสนุนโครงการดังกล่าว
 ต่อเนื่องต่อไป เพื่อเป็นแรงจูงใจให้กับกลุ่ม
 ออมทรัพย์อื่น ๆ เกิดการรวมตัวเชื่อมโยงกันเป็น
 เครือข่ายเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่ม
 และสร้างความมั่นคงให้กับสมาชิกด้วยกองทุน
 สวัสดิการชุมชนในอนาคต

หลักการและตัวอย่างรูปธรรมดังที่
 กองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลาได้รับการสนับ
 สนุนจากกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม
 ดังแสดงข้างต้น ครูชบและผู้นำคนอื่น ๆ เชื่อว่า
 หมู่บ้านไทยมีศักยภาพเพียงพอที่จะมีกองทุน
 สวัสดิการได้ทุกหมู่บ้านไม่ต่ำกว่าหมู่บ้านละ
 ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท ดังนั้นถ้าได้รับการสนับสนุน
 ด้วยงบประมาณจากรัฐจำนวนเท่ากัน ก็จะมี
 เงินหมุนเวียนเป็นกองทุนสวัสดิการทุก
 หมู่บ้านทั่วประเทศกว่า ๑๔๐,๐๐๐ ล้านบาท

ให้สมาชิกกู้ยืมกันสร้างเศรษฐกิจแบบพอเพียงในชุมชน และมีดอกผลเป็นเงินกองทุนสวัสดิการช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนในชุมชนแต่ละเดือนกว่า ๑,๔๐๐ ล้านบาท ซึ่งมีใช้เรื่องไกลเกินฝัน

ข้อเสนอดังกล่าว มีความสำคัญยิ่งต่อแนวทางการพัฒนาประเทศ เพราะเป็นที่ทราบกันดีว่า เรามีหน่วยงานที่มีหน้าที่หลักในการจัดตั้งและดูแลกลุ่มออมทรัพย์โดยตรงขึ้นตรงต่อกระทรวงมหาดไทย คือ กรมการพัฒนาชุมชน มีบุคลากรและงบประมาณที่ต้องใช้จ่ายปีละนับหมื่นล้านบาท ซึ่งมีศักยภาพสามารถจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ได้อย่างทั่วถึงทุกหมู่บ้านทั่วประเทศ แต่ทำไมกลุ่มออมทรัพย์ส่วนใหญ่จึงอ่อนแอเป็นอย่างยิ่ง ข้อสังเกตของผู้ศึกษามี ๒ ประการ คือ

๒๒๒

๑. กลุ่มออมทรัพย์ที่จัดตั้งโดยกรมการพัฒนาชุมชนจะอยู่ภายใต้กรอบแนวคิดของกระทรวงมหาดไทยที่อาศัยการสงเคราะห์เป็นเครื่องมือในการควบคุมชุมชน ซึ่งสืบทอดมาอย่างต่อเนื่องยาวนานถึงปัจจุบัน แม้รัฐจะได้ปรับแผนการพัฒนาเป็นนโยบายเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน แต่เจตคติของข้าราชการในสายนักปกครองไม่อาจปรับเปลี่ยนได้ในทันทีทันใด

๒. การดำเนินงานของกรมการพัฒนาชุมชนจะอยู่ภายใต้ระบบราชการที่เน้นสั่งการ เป็นการบังคับบัญชาแนวดิ่ง ไม่มีการสรุปทบทเรียน และข้าราชการต้องโยกย้ายไปยังพื้นที่ต่าง ๆ เสมอ ทำให้การทำ

งานพัฒนากลุ่มด้วยความตั้งใจเป็นไปอย่างยากลำบาก นอกจากนี้ เนื่องจากงานกลุ่มออมทรัพย์

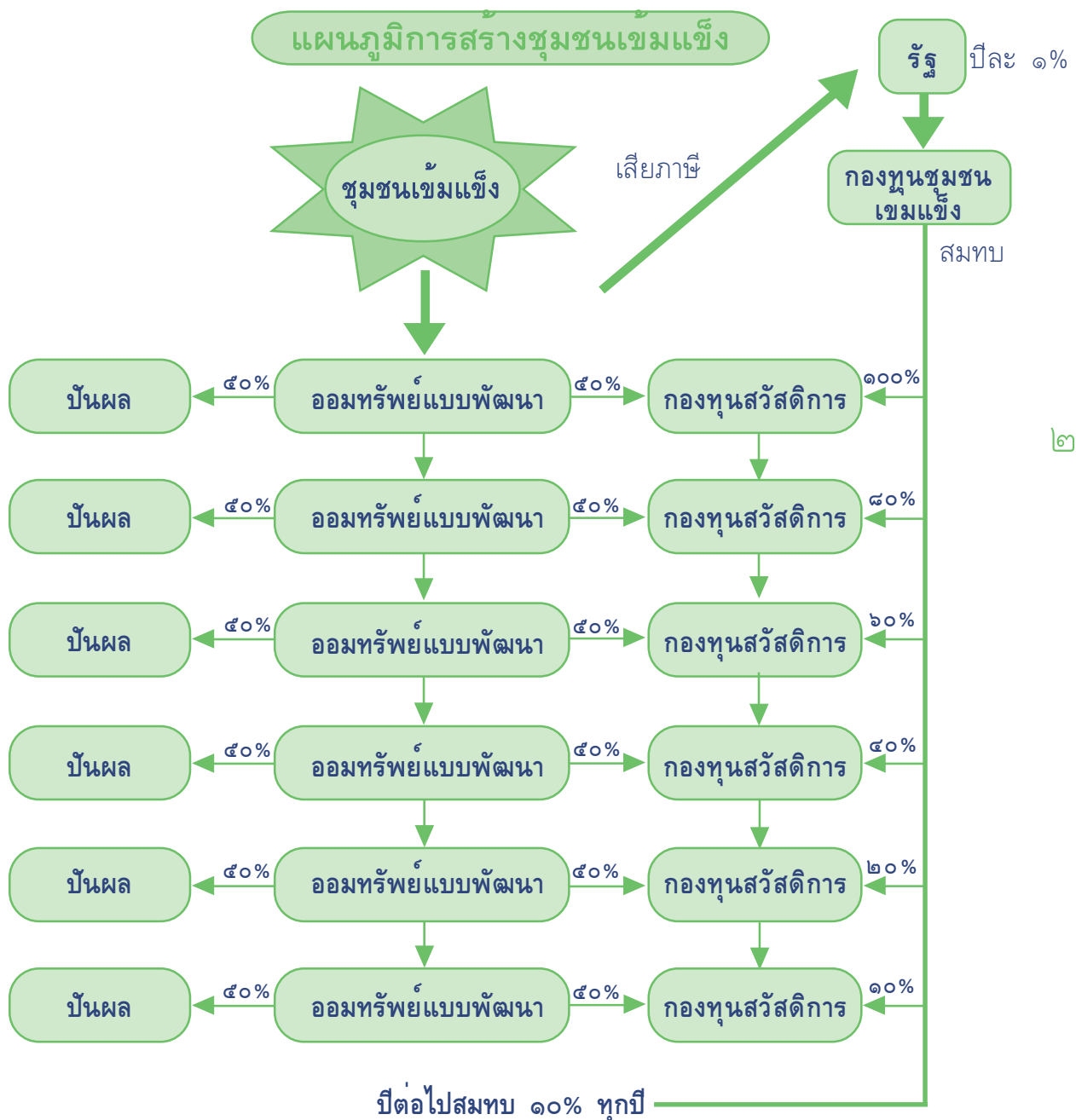
เพื่อการผลิตถือเป็นหน้าที่ที่เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนต้องดำเนินการ ทั้งจัดตั้งและดูแลตามแนวทางและระเบียบของกรมการพัฒนาชุมชน ทำให้เกิดการเรียนรู้ปรับเปลี่ยนรูปแบบให้สอดคล้องกับสถานการณ์เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนได้ยาก เช่น ที่จังหวัดสงขลาเอง กลุ่มลี้จจะออมทรัพย์แบบพัฒนาครบวงจรชีวิตที่จัดตั้งโดยครูชบ ยอดแก้ว ก็มีได้ถูกนับเป็นกลุ่มในหน้าที่รับผิดชอบของพัฒนาชุมชน ถือเป็นกลุ่มนอกคอกที่หน่วยงานไม่ให้การสนับสนุน ประเด็นดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของระบบราชการไทยที่ยังคงเน้น กรม กอง เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาดังนั้นแม้รัฐบาลจะมีนโยบายที่ใดอย่างไรก็ยากจะปฏิบัติให้เห็นผลดังที่หวังได้

สำหรับแนวทางแก้ไขด้วยวิธีปรับเปลี่ยนบทบาท โดยมีกฎหมายกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งกำหนดให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่นมีบทบาทและงบประมาณเพิ่มมากขึ้น ก็เป็นคณะแนวทางกับข้อเสนอของครูชบ ที่เน้นกระจายอำนาจการจัดการงบประมาณให้กับองค์กรชุมชนโดยตรง มีใช้ผ่านทางองค์กรปกครองท้องถิ่น จึงเป็นเรื่องที่ผู้เกี่ยวข้องควรพิจารณาให้สอดคล้องเหมาะสมกับชุมชนและสังคมไทยในโอกาสต่อไป

อย่างไรก็ตามการสนับสนุนงบประมาณให้กับกองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลา ของกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม ธนาคารออมสิน ในโครงการจัดสวัสดิการชุมชนเร่งด่วนเพื่อผู้ยากลำบาก (เมนู ๕) นับเป็นก้าวสำคัญก้าวแรกที่รัฐบาลได้ดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมต่อนโยบายการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน กรณีดังกล่าวหากรัฐสรุปรบทเรียน โดย

อาจจะเริ่มต้นด้วยการจัดสรรงบประมาณเพียงปีละ ๑ % ของเงินรายจ่ายประจำปี หรือประมาณ ๑๐,๐๐๐ ล้านบาท เพื่อดำเนินโครงการดังกล่าว ก็จะหนุนนำให้เกิดกองทุนสวัสดิการในชุมชนจำนวนเท่ากัน ซึ่งจะสามารถฟื้นฟูชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและเป็นปัจจัยให้การเมืองในระบบของไทยมีความเข้มแข็งขึ้นด้วยดังแผนภูมิ

ครูชอบเชื่อมั่นว่า กองทุนสวัสดิการชุมชนจะเสริมสร้างความฝันที่วาดไว้ในอนาคตได้ทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเรียนรู้เพิ่มทักษะให้กับคนในชุมชน การพัฒนาอาชีพ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและศิลปวัฒนธรรม การทำอุตสาหกรรมในชุมชน และเรื่องอื่น ๆ ซึ่งรวมเรียกว่า มหาวิทยาลัยชาวบ้าน เพราะกองทุนสวัสดิการชุมชนเปรียบเสมือน **สำนักงบประมาณของชุมชน** กรณีดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ในการพัฒนาชนบทของแกนนำกองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลา ที่เน้นสร้างความเข้มแข็งจากรากฐานทางวัฒนธรรมของตนเอง จากความเข้มแข็ง จึงก่อเกิดอำนาจ เพื่อให้รัฐเข้าร่วมดำเนินการในทิศทางที่ชุมชนต้องการ ซึ่งผิดกับการเรียกร้องการกระจายอำนาจตามวัฒนธรรมประชาธิปไตยแบบตัวแทน ซึ่งมีรูปแบบจากประเทศตะวันตกในรูปองค์กรปกครองท้องถิ่นแบบต่าง ๆ ซึ่งกำลังเป็นปัญหาด้านศีลธรรมและคุณธรรมในปัจจุบัน

ดังนั้นหากสังคมไทยจะยืนหยัดพึ่งตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และมีความมุ่งมั่นที่จะฟื้นฟูระบบป้องกันตนเอง โดยการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอย่างจริงจังแล้วนั้น เห็นจะมีสำนักคิดของแกนนำกองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลา สำนักหนึ่งที่ได้เสนอความคิดและลงมือปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่องยาวนานเกือบ ๒๐ ปี โดยสร้างแบบจำลองชุมชนพึ่งตนเอง อาศัยวัฒนธรรมท้องถิ่น จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เป็นเครื่องมือในการสร้างความเอื้ออาทรของคนในชุมชน โดยมีกองทุนสวัสดิการช่วยเหลือสมาชิกในยามจำเป็น และที่โดดเด่นเป็นพิเศษ คือ ข้อเสนอเชิงนโยบายให้รัฐสมทบงบประมาณให้กับชุมชนโดยตรง ในโครงการนำร่องสนับสนุนสวัสดิการชุมชนและช่วยเหลือผู้ยากไร้ที่ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม นับเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ยิ่งใหญ่ ซึ่งกองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลาได้สร้างสรรค์ไว้ให้ลูกหลานและเป็นมรดกแก่สังคมไทยในอนาคต

หนังสือชุด ของสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม ที่ได้พิมพ์เผยแพร่แล้ว

ชุดความรู้เพื่อชุมชน (สีส้ม)

- ลำดับที่ ๑ กองทุนหมู่บ้าน : เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ การบริหารจัดการ
- ลำดับที่ ๒ แผนชุมชนพึ่งตนเองแบบชาวบ้าน : ความหมาย ความเข้าใจและข้อควรรู้
- ลำดับที่ ๓ ๑๐ คำถามแผนชุมชนพึ่งตนเอง ตัวอย่างตำบลไม่เรียง

ชุดบทเรียนจากชุมชน (สีเขียว)

- ลำดับที่ ๑ เตรียมความพร้อมกองทุนหมู่บ้าน ประสบการณ์บ้านปงคก จังหวัดลำปาง
- ลำดับที่ ๒ เตรียมความพร้อมกองทุนหมู่บ้าน ประสบการณ์บ้านนาท่อเด่น จังหวัดน่าน
- ลำดับที่ ๓ แผนชุมชนพึ่งตนเอง บ้านหนองกลางดง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- ลำดับที่ ๔ บทเรียนธุรกิจโรงสีชุมชน
- ลำดับที่ ๕ กอบกู้ศักดิ์ศรีคนจน ตามล่าคนโกงเงินล้าน

ชุดการจัดการทางสังคม (สีแดง)

- ลำดับที่ ๑ การช่วยเหลือคนด้อยโอกาส ทางเลือกจากภาคส่วนที่ไม่ใช่รัฐ
- ลำดับที่ ๒ เกษตรกรรมทางเลือก ประสบการณ์จาก พ่อบุญทัน เขตชมพู
- ลำดับที่ ๓ การจัดการป่าชุมชน บ้านป่าสักงาม จ.เชียงใหม่
- ลำดับที่ ๔ ๗ บทเรียนเศรษฐกิจชุมชน

การจัดการการเงินชุมชน : กรณี เครือข่ายสัจจะออมทรัพย์จังหวัดสงขลา

การรวมกลุ่มกันของกลุ่มสัจจะออมทรัพย์แบบพัฒนาครบวงจรชีวิต ตามแนวคิดของ **ครูชบ ยอดแก้ว** ในรูปของกองทุนหมุนเวียนชาวบ้าน ซึ่งบริหารจัดการโดยผู้นำชุมชนและอาศัยเงินทุนของพวกเขาเอง เป็นครั้งแรกในจังหวัดสงขลา สามารถแสดงบทบาทในการพัฒนาสร้างหลักประกันชีวิตให้กับชาวบ้านในจังหวัดได้เป็นอย่างดี ปัจจุบันขยายผลไปต่างจังหวัดและเครือข่ายอื่นอีกเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอเชิงนโยบาย โดยให้รัฐจัดตั้งกองทุนพัฒนาชนบทระดับชาติ มีการจัดสรรงบประมาณ และให้ประชาชนมีส่วนร่วมเป็นผู้บริหารกองทุนฯ เพื่อนำดอกผลที่ได้จัดทำระบบสวัสดิการให้กับชาวบ้านในชุมชน

สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม ทำหน้าที่บริหาร

กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (ซีพี) ซึ่งเป็นกองทุน

ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อบรรเทาผลกระทบทางสังคมจากวิกฤติเศรษฐกิจ

และมีอายุกองทุนเพียง ๔๐ เดือน แต่ด้วยเป้าหมายและกระบวนการบริหาร

จัดการที่อาศัยทุนทางสังคมในท้องถิ่นเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง ทำให้สำนักงานฯ ค้นพบ

ภูมิปัญญา ความรู้ และขบวนการที่อยู่ในชุมชนเป็นจำนวนมาก ดังนั้นสำนักงานฯ จึงได้จัดทำหนังสือ

ชุดความรู้เพื่อชุมชน ชุดบทเรียนจากชุมชน และชุดการจัดการทางสังคม โดยนำประสบการณ์ที่สำนักงานฯ

ได้สัมผัสจากชุมชนมาเผยแพร่ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น จึงหวังว่าจะเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการพัฒนาของไทยต่อไป

สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม **Social Fund Office**

๔๗๐ ถ.พหลโยธิน สามเสนใน พญาไท กรุงเทพฯ ๑๐๕๐๐ โทรศัพท์ ๐-๒๒๕๙-๙๓๐๐

โทรสาร ๐-๒๒๕๙-๘๔๘๐ www.sofa.or.th www.100000baht.com (กองทุนหมู่บ้าน)